

թէ բառ արդի ընդունազէտ և մարդաբան բա-
նասիրաց, Հայերը և վերացիները մինեոյն
նահապետական սերնդէ (թորոյմի որդիներէն,
Աոս և Կարթուս եղբայրներէն) չեն ծագած.
վասն զի թէ՛ բնական կազմութեամբ և թէ՛
լեզուաբանական տեսակէտով, իրարմէ կ'որո-
շուին. (Հմմտ. Բանասեր Ա. էջ 58):

Բանասերի մէջ Պ. Հ. Աճառեան ևս
ունեցեր է իւր բաժինը, ներկայացրնելով իր
նմուշ մը «Թուրքաբանական հաշուով Հայե-
րենի ներդաշնակութեան աստիճանը»: Պ.
Բասմաշեանի այս առաջին զրգէն պակաս
չէ նաև տեղագրական համառօտ յօդուած
մը, որով կեղծանուն (կայծոսիկ) ոք, կը
նկարագրէ Տէրսիմը և նորա բնակչաց մար-
դաբանական և բարոյական վիճակը: Պ.
Բասմաշեան ըստ իւր կանխիկ խոտման,
սկսած է անդրանիկ թերթին՝ հրատարակել
Փարիզու ազգային մատենադարանին Հայե-
րէն ձեռագրաց ցուցակը. ներկայ պրակտի-
կը նկարագրէ Ա. ԺԲ-ԺԳ դարու ժամանա-
կին կարծուած Աստուածաշուքն մը, որուն
զրիշը, տեղը, և տէրը անյայտ է և յիշա-
տակագրութենէ իսկ զուրկ. — Բ. Սաղմո-
սարան մը ԺԳ-ԺԵ դարու. Գրիշ Ներսէս
եղէ, իսկ Տեղին և Տէրը անյայտ:

Սուքիաս վ. Պարոնեան որ ազգային ներ-
կայ բանասիրաց մէջ հմապոյններէն մին
կ'ընդունուի, նա ևս իւր բազմամեայ արդիւ-
նաւոր մտքի դանձարանը Բանասերի առջև
բարեհաճած է բանալու, ուսումնասիրութեան
նիւթ առած է մեր հաշակաւոր Պատմիչ Հօր
պատմութիւնը՝ ներկայացրնել ուղղագրեայ և
ծանօթաբանեալ. յարգելի հեղինակը կ'իմա-
ցընէ թէ խորենացեայ նոյն պատմութեան ա-
ռաջնակ օրինակն ալ խանցարուած ընդօրի-
նակութիւն մի եղած է և օրինակուած Պատ-
մաւոր ինքնագիր զժուարընթեանի հնացեալ
բնագրին վրայ:

Յարգ. Պարոնեան վարդապետի առաջին
նպատակն է Մ. Խորենացեայ պատմութեան
ծանօթ այլ և այլ օրինակներուն համեմատ
ուղղագրել Ազգիս պատմաւոր գիրքն. և եր-
կորդ նպատակը կը թողումը որ ինքն
յարգ. հեղինակն ըսէ. «Խորենացեայ պատ-
մութեան լուսաբանութեամբը լուծումն տալ,

այն բազմաթիւ դժուարութեանց, որ առիթ
առած են թէ՛ ազգային և թէ՛ օտարազգի
բանասիրաց մեր այս հինգերորդ դարու նշա-
նաւոր մատենագրին վրայ այլ ընդ այլոյ և
անտիդի (ածականք անսայթաք են) և մինչև
անգամ անհիմն իրողութիւն (և շատ իրաւամբ)
չափ կարծիս յառաջ բերել, սկսեալ իւր ապրած
ժամանակին կամ՝ դարուն նկատմամբ, իւր
մատենագրութեան վրայ իբրև պատմիչ և իւր
ոգւոյն վրայ իբրև ճշմարիտ հայրենասէր»:

Բանասիրի ներկայ անդրանիկ պրակտի-
կայ՝ ամփոփելով մեր վերոյգրեալ համառօտ
ծանօթութիւններն՝ ի վերջոյ կը շնորհաու-
րենք նորա հեղինակը որ յաջողեր է եթէ
ոչ վիպասիրի կամ պատմասիրի, այլ գոնէ
ամէն մի հայ բանասիրի համակրելի ներ-
կայացընել իւր թերթն. Պ. Բասմաշեան
թող շարունակէ իւր ձեռնարկը, այն ատեն
հայ պատմութեան մէջ պիտի թողու գրական
յաղթանակի յիշատակը. շատ միամիտ կը
գտնենք այն ամէն անհատներն՝ որոնք աւե-
լորդ համարեր են Բանասիրի երեսմը, կար-
ծելով թէ մի քանի բանասիրական հանդե-
սներ՝ բաւական են ազգային պատմութիւնը
ու հնութիւնն լուսաբանելու և մշակելու: Ոչ
այդպէս, հայ լեզուի և պատմութեան գի-
թութիւնը շատ ընդարձակ և տակաւին (եթէ
ներուի ըսելու) շատ անմշակ լինելով, աւե-
լորդ չէ Բանասերի տալիցութիւնը: Պ. Բաս-
մաշեանի արդի գաղթական վայրը՝ լինելով
լեզուաբանական և հնախօսական գիտու-
թեանց իրական վաւարան մը, նա տակի դիւ-
րաւ միջոց պիտի ունենայ ճշգրիտ նոր ուսում-
նասիրութեամբ լուսաբանելու հայ գրականու-
թեան վերաբերեալ լեզուաբանական հնախօ-
սական, աշխարհագրական, պատմական նիւ-
թերն, և գրչով պիտի կարենայ շօշափել այն-
պիսի հետազոտութիւններ, որք իրենց տե-
սակէտով նորութիւն պիտի համարուին: Լա-
ւ և մխիթարական է այս ամէնը միայն կը մնայ
յարգելի լեզուագէտին մաղթել յարատեւու-
թիւն և յաջողութիւն, որ ոչ միայն, իւր մտքի
տոկունութիւնէն այլ և ազգային ուսումնատենչ
բարերարաց օգնութիւնէն կը կախուի:

Հ. Յ. ՅԵՄՏ.